

56 PASSEJAM PER LA CIUTAT ALTA
Quadern de treball per a l'alumne

ÍNDEX

0. INTRODUCCIÓ	3
1. AJUNTAMENT	4
2. SANTA EULÀLIA	6
3. CAN VIVOT	8
4. CAN CATLAR DEL LLORER	8
5. SANT FRANCESC	10
6. MONTI-SION	12
7. SANTA CLARA	14
8. LA PORTELLA	15
9. CAN FORMIGUERA	16
10. POSADA DE LA CARTOIXA	17
11. CAN ESPANYA-SERRA	18
12. CA LA GRAN CRISTIANA	18
13. CAN OLESA	19
14. CAN ORDINES D'ALMADRÀ	20
15. GLOSSARI	22

Col·lecció "Palma Ciutat Educativa" **núm. 56.**

Departament de Dinàmica Educativa. Serveis Educatius.

Ajuntament de Palma. Balears.

Autor: Immaculada Sans, Martí Juaneda i Bernadí Gual.

Direcció de la col·lecció: Departament de Dinàmica Educativa. Serveis Educatius.

© Ajuntament de Palma.

És un dossier tècnic adreçat als alumnes d'educació secundària obligatòria i primària.

Es permet la reproducció total o parcial d'aquest llibre per qualsevol mitjà electrònic, mecànic, de fotocòpia, informàtic, d'enregistrament o d'altres mètodes, sempre que se'n citi la procedència i es comuniqui als propietaris del copyright.

INSTRUCCIONS PER A L'ÚS DEL QUADERN

Al llarg d'aquest quadern trobaràs aquests símbols. Mira bé el que volen dir:

TREBALLA TU

INFORMACIÓ

0. INTRODUCCIÓ

Els carrers de ciutat estan plens dels vestigis de temps passats i això és el que veureu quan realitzeu aquest itinerari pel centre històric.

Abans d'això, però, farem una revisió pel que ha estat la història de Mallorca al llarg dels segles.

L'any 123 aC. amb l'excusa que les Balears eren un niu de pirates, els romans ocupen les illes. Quint Cecili Metel va fundar dues ciutats: Palma i Pollentia (l'actual ciutat d'Alcúdia).

Recents obres en el nucli antic de Palma han pogut demostrar que la ciutat romana coincideix amb l'actual. Així doncs, el que havia estat un poblat es va convertir en una ciutat que a poc a poc aniria creixent.

El segle V les Balears s'integren en el regne vàndal del nord d'Àfrica (455) i entren dins els que són coneguts com els segles obscurs, ja que fins el segle X poques coses sabem de la nostra ciutat. El que sí és segur és que hi passaren vàndals, bizantins i musulmans.

És al segle X quan Isam al-Jawlani organitza l'ocupació de les Illes (903). A partir d'aquesta ocupació, l'illa es coneix amb el nom de Madina Mayurqa. És ja en el segle XII, amb els almoràvits, quan realment es converteix en un important nucli urbà.

Jaume I va sotmetre les illes a un setge que va durar més de tres mesos fins que el 31 de desembre de 1229 les tropes aconseguiren entrar a la ciutat i l'ocuparen.

La ciutat, però, va quedar molt destruïda. La seva reconstrucció va començar amb l'adaptació a la religió i cultura dels nous habitants. La ciutat va créixer molt lentament.

El descobriment d'Amèrica traslladà gran part de l'activitat comercial de la Mediterrània a l'Atlàntic. La ciutat sols sofrirà dues transformacions importants:

- l'augment de la fortificació
- el canvi del curs de sa Riera

Durant el segle XIX sembla que els canvis polítics acompanyen la ciutat. Es produeix un desenvolupament de les barriades fora murades i a la zona d'interior hi ha desamortitzacions. A partir de 1865 comença a haver-hi peticions per enderrocar les murades, cosa que es farà al segle XX.

L'any 1943 s'aprovà un nou pla de reforma a la ciutat antiga. A partir dels anys 50 el boom turístic provoca un creixement desordenat i un gran augment de la població.

1. AJUNTAMENT.

L'edifici està construït damunt l'hospital de Sant Andreu. El nou edifici fou construït l'any 1649 i es realitzà en fases successives fins a finals del segle XIX. Representa l'esquema de la casa senyorial mallorquina tradicional. És un edifici de transició del manierisme al barroc (1649-1680), moviment al qual pertany la seva façana, que compta amb tres plantes i un voladís.

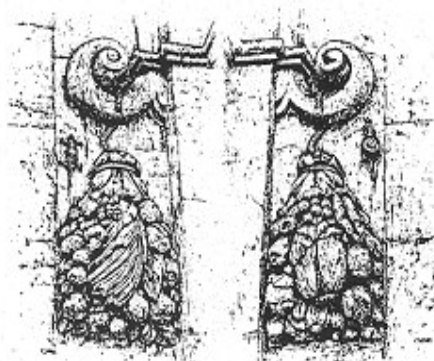

La façana de Cort es compon de tres plantes decreixents rematades per un voladís. Són remarcables els brancals d'estil manierista i el treball escultòric d'estil barroc.

La **planta baixa** té dos portals laterals i una tribuna central amb un banc de pedra (Banc des *Vagos* o Banc des *Si no Fos*). Sobre els portals podem veure els escuts de Mallorca i de Palma. En el portal lateral esquerra trobam esculpits un dragó i un caragol, que segons la llegenda foren esculpits per Jaume Caragol i Francesc Dragó, dos dels picapedrers que participaren en la seva construcció.

La **planta noble** presenta un gran balcó corregut i set finestres balconeres. La finestra central és de majors dimensions.

La **planta superior** presenta sis finestres i un tradicional porxo o voladís de llenyam vermell amb onze figures humanes (sis atlants i sis cariatides). Destaca en aquesta planta el rellotge d'en Figuera, obra de l'argenter Pere Joan Figuera. A més de les hores tocava diversos fets al llarg del dia (seny de lladre, tocafoc, etc.) i comptava les hores des de la sortida fins a la posta de sol. El rellotge actual fou fabricat pel francès Collin l'any 1863 i fou electrificat l'any 1978.

COMPLETA AMB UNA PARAULA O UNA FRASE ELS BUI TS DEL TEXT.

a) El banc dels _____ rep aquest nom perquè la gent que _____ s'hi solia seure.

b) El dragó i el caragol d'una de les portes de l'Ajuntament fan referència _____ dels picapedrers que feren feina en la construcció de la façana. Com que eren _____ no hi posaren cap signatura, sinó aquests dos animallets.

c) El voladís de l'Ajuntament està fet de _____ i s'hi poden veure _____.

• **CONTA DE FORMA BREU QUÈ ÉS O QUÈ SIMBOLITZA:**

a) Forat a una de les portes de l'Ajuntament →

b) Ratapinyada a l'escut de Palma →

c) El carrer de la Cadena →

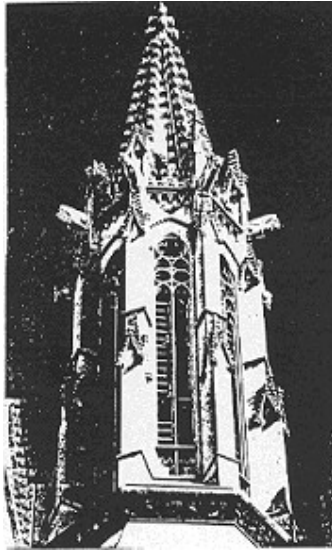
i 2. SANTA EULÀLIA

La plaça de Santa Eulàlia va servir fins el segle XVI de cementiri. També va ser un lloc on es feien execucions públiques i tortures com el conegut cas del moro que va matar el jutge Berga. Fins i tot durant una època va allotjar la fira del Ram, però el seu ús més important va ser el de mercat.

L'església de Santa Eulàlia, construïda sobre una mesquita musulmana, va ser la primera església de Palma. (la trobam documentada ja l'any 1230). Manada construir per Jaume I, té una planta rectangular de tres naus i està dedicada a Santa Eulàlia perquè era la patrona de Barcelona en aquells temps.

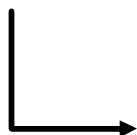
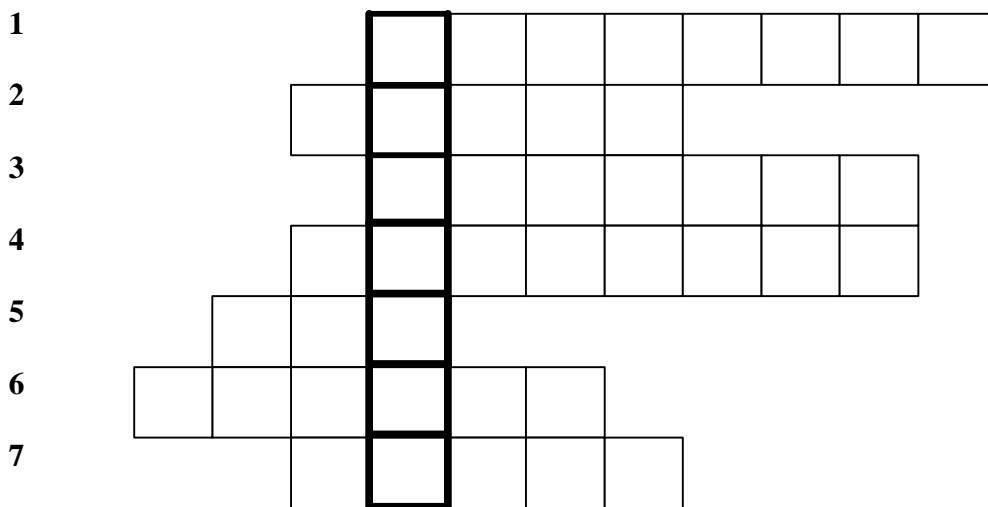
La façana principal és d'estil neogòtic (finals del segle XIX). Presenta arcs apuntats i un rosetó central que prové d'una façana antiga, culminat amb un alt campanar.

Els portals laterals s'estructuren a partir d'arquivoltes ogivals recolzades sobre brancals de fines columnes. En un d'aquests conta la llegenda que va entrar Ramon Llull.

**EMPLENA AQUESTES CASELLES AMB LES PARAULES
CORRESPONENTS A CADA DEFINICIÓ**

Quina paraula apareix?

— — — — —

1. Recinte sagrat
2. Nom de la persona assassinada per un moro i que fou motiu de condemna
3. Les trobam en les parets laterals d'aquesta església
4. Éssers monstruosos fets de pedra
5. Nom amb el qual es va conèixer la plaça de Santa Eulàlia durant un cert temps
6. Part antiga on està situat l'altar major
7. Rei que manà construir l'església

3. CAN VIVOT

Conjunt d'edificacions de diverses èpoques (des del segle XIII fins al segle XIX).

L'aspecte actual de la casa és el resultat d'una reforma començada a finals del segle XVII per Joan Sureda i Villalonga.

Edifici de planta rectangular amb façana a dos carrers. La principal té el portal tradicional amb arc de mig punt situat asimètricament. El pati, de planta rectangular i columnes de marbre vermell i arcs rebaixats, forma un dels patis més monumentals de Palma. Crida l'atenció l'escala de traçat imperial i la llotja d'influència italiana.

A un dels laterals es troba un altre pati destinat inicialment a estables.

Can Vivot fou declarat monument historicoartístic l'any 1873.

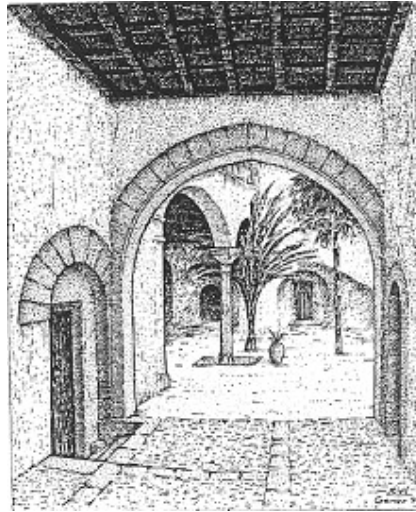
4. CAN CATLLAR DES LLORER

Una de les cases més antigues de la ciutat ja que molt probablement té base d'origen musulmà. Arquitectònicament presenta una combinació d'elements tradicionals i gòtics amb altres de posteriors, producte de les diverses reformes que al llarg dels segles ha sofert l'edifici.

D'estil gòtic, destaca la clastra, que conserva molts de detalls originals: distribució de l'espai, arcs i columnes, l'escala i l'empedrat d'enterra.

UNA VEGADA RECONEGUTS TOTS ELS ELEMENTS D'UN PATI MALLORQUÍ, ASSENYALA'LS AL DIBUIX

A CONTINUACIÓ, COMPLETA LES SEGÜENTS AFIRMACIONS:

● El despatx del senyor era el lloc on.....

● Al soterrani hi havia.....

● La planta noble es diu així perquè.....

5. SANT FRANCESC

L'any 1238 els franciscans ocupen aquest solar, on edifiquen una església i un convent d'estil gòtic (1281-1384). Un llamp en va destrossar la façana l'any 1580. El nou portal d'estil barroc fou realitzat al segle XVII, començat per Pere Horrach i acabat per Francisco Herrera. El portal és absidal, amb un gran nínxol de planta trapezoïdal i que presenta una gran riquesa d'elements ornamentals.

La part inferior del portal és d'estil manierista, amb dues imatges de sant Domingo i sant Francesc. El fris està decorat amb temes vegetals i caps d'àngels.

La part superior presenta un timpà en forma d'absis amb un conjunt escultòric d'estil barroc naturalista. Quatre figures femenines sostenen l'arc exterior.

El conjunt està presidit per una imatge de la Immaculada Concepció coronada per l'Esperit Sant. Als nínxols laterals hi trobam les imatges de Duns Scoto i Ramon Llull.

Sant Jordi era el patró de la noblesa mallorquina agrupada a la confraria d'aquest nom i que tenia seu el convent franciscà. El rosetó és original del vidrier Pere Comes.

La part superior de la façana és producte d'una reforma de Pere d'Alcàntara Penya l'any 1861. Hi ha dues imatges (sant Pere Baptista i sant Pere d'Alcàntara) i un frontó triangular i un rellotge de sol.

SOBRE EL PORTAL DE LA FAÇANA PRINCIPAL TROBAM UNA FIGURA QUE PRESENTA ELS NOBLES QUE FINANÇAREN LA CONSTRUCCIÓ DE L'ESGLÉSIA DE SANT FRANCESC.

SI TU TAMBÉ HI HAGUESSIS PARTICIPAT, QUIN SÍMBOL TRIARIES?

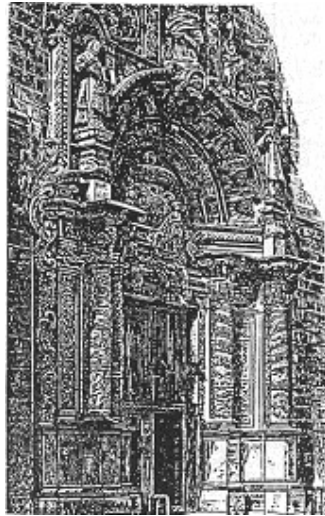

6. MONTI-SION

Es tracta d'un edifici d'època barroca final tocant el que es coneix com a rococó.

Destaca també pel fet de tenir dins els seus murs una de les dues relíquies desants que es poden trobar a Mallorca, és el cas de sant Alonso Rodríguez , el cos incorrupte del qual es troba dins aquest temple. Regit per l'orde dels jesuïtes des del segle XVI fins als nostres dies ha anat exercint una funció educativa dins la nostra societat des que es va crear.

A l'exterior destaca l'impressionant ornamentació de la façana, centrada en les portes i en les finestres, on destaquen les imatges de sant Francesc Xavier i de sant Ignasi de Loiola , així com l'escut del que fou el patrocinador de les obres , Ramon de Verí . Pel que fa als murs de l'edifici presenten senyals de reconstrucció que es deuen a l'aprofitament de materials d'una sinagoga preexistent.

**CERCA EN AQUESTA SOPA DE LLETRES SET PARAULES
RELACIONADES AMB L'ESGLÉSIA DE MONTI-SION**

D	C	M	M	Q	W	E	R	T	O	U	Y	M	P
G	I	W	A	T	B	Z	N	V	E	N	T	I	O
H	T	M	J	P	G	H	M	B	Ñ	L	G	N	R
A	S	D	O	F	G	E	O	L	J	N	D	G	T
P	J	Y	O	N	F	D	N	C	A	N	U	I	A
T	R	D	D	E	I	A	T	T	A	D	F	P	B
T	C	H	J	D	D	S	I	P	F	S	E	T	M
C	O	R	R	A	B	K	S	Ñ	G	A	W	Y	H
S	U	I	O	F	E	H	I	J	K	S	R	H	F
P	H	C	X	L	S	W	O	G	G	E	V	D	S
E	R	L	L	E	G	E	N	D	A	M	H	A	H
G	K	H	P	F	D	X	V	X	H	I	P	S	U
A	D	R	F	G	O	O	G	D	F	N	O	R	P
C	A	R	R	E	R	E	Q	J	Y	A	I	T	L

7. SANTA CLARA

El convent de Santa Clara fou fundat l'any 1256 per Catalina Berenguer i per la seva germana Guillermina, amb l'autorització de Jaume I i sobre un solar cedit per Bernat de Santa Eugènia.

Les clarisses pertanyien bàsicament a la noblesa, raó per la qual aconseguiren importants ajuts i beneficis, i el convent experimentà un ràpid progrés.

L'edifici conventual es va anar reformant al llarg dels segles.

Al fons de la plaça es troba l'església, que és la tercera de les construïdes en aquest convent. La part superior està formada per una galeria amb gelosies, coronada per un voladís. La resta de la façana mostra un cos superior amb una galeria ornamentada amb una fina gelosia i un parament central llis.

El portal principal és d'estil manierista, datat el 1671 i realitzat per Antoni Carbonell. Hi trobam decoració vegetal, auricular i carasses. El frontó trencat té al centre un medalló que representa la imatge de santa Clara.

A la part esquerra s'eleva la torre del campanar, de planta quadrangular, on hi ha conservada una campana amb la data inscrita (1300) i una imatge de sant Miquel.

Vora el portal d'entrada al recinte conventual es pot veure un carreró sense sortida (C/ Vallespir), típic element del tramut urbà musulmà anomenat atzucac. Aquest carreró fou possiblement l'entrada als banys àrabs.

CONEIXES LA TRADICIÓ MALLORQUINA DE SANTA CLARA I ELS OUS? EXPLICA BREUMENT EN QUÈ CONSISTEIX I PER QUÈ ES FA.

8. LA PORTELLA

La portella formava part del recinte musulmà que envoltava la ciutat de Medina Mayurqa. Era coneguda amb el nom de *Hualbelet*.

Sobre aquesta es va crear en temps de Jaume I el primer recinte emmurallat de la ciutat. En aquest punt es va posar una porta que per les seves reduïdes dimensions va rebre el nom de la Portella.

Es tracta d'un arc lleugerament rebaixat amb una clau de volta amb les barres catalanes.

UNEIX AMB FLETXES CRONOLÒGICAMENT L'ARRIBADA D'INVASORS

Segle I (aC.)

Musulmans

Segle V

Romans

Segle X

Vàndals

Segle XIII

Cristians

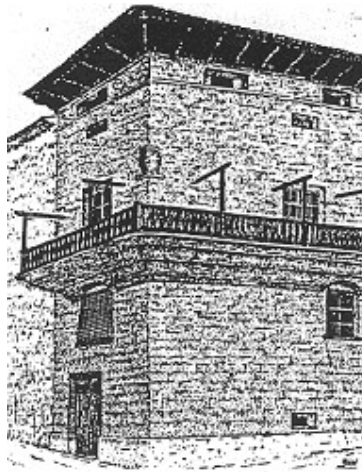
9. CAN FORMIGUERA

Aquesta cas va pertànyer a Ramon Burges de Zaforteza, fill del comte de Santa Maria de Formiguera, molt conegut com a comte Mal per la seva personalitat. Aquest comte, senyor de terres a Santa Margalida, tenia sotmesos els seus habitants a fortes pressions econòmiques, laborals i judicials.

El casal de Can Formiguera té una estructura complexa i desordenada, producte de l'acumulació arquitectònica i de la unió de diverses cases. Obra d'arquitectura tradicional amb elements manieristes i barrocs de la segona meitat del segle XVII.

El primer volum, rectangular, destaca per una façana en angle, de marès, amb un balcó corregut i l'escut del comte. S'hi ha d'admirar també el gran voladís amb motlures i relleus antropomorfs i zoomorfs.

El segon volum es comunica amb el primer amb un pont. La planta té forma d'ela, amb una façana que manté l'estructura gòtica.

TRIA LA RESPOSTA CORRECTA A LES SEGÜENTS QÜESTIONS:

Quin era el malnom d'un dels comtes que habità la casa?

- A) Comte Arnau
- B) Comte Mal
- C) Comte Dolent

On tenia les seves terres aquest comte?

- A) Sant Joan
- B) Caimari
- C) Santa Margalida

Què volia vigilar el comte amb la torre que construïa?

- A) Una enamorada seva
- B) Les gallines del corral
- C) El temps que faria el dia següent

10. POSADA DE LA CARTOIXA.

Des de 1626 fins el segle passat aquest edifici fou la posada de la cartoixa de Valldemossa, però abans va pertànyer a la família Gual-Zanglada. L'any 1836 arran de la desamortització fou expropiat i adquirit pel comte d'Espanya.

D'origen gòtic, l'edifici es va reformar per complet el segle XVIII. Del caràcter auster i senzill de la construcció es desmarca el portal. El conjunt es troba coronat per una imatge de sant Bru i l'escut dels cartoixans damunt la llinda. Completa el portal una cadena de ferro que ha donat lloc a diverses interpretacions sobre la seva col·locació i existència.

JA CONEIXES LES TRES VERSIONS QUE ES DONEN PER EXPLICAR EL FET DE LES CADENES QUE TROBAM A LA FAÇANA D'AQUEST EDIFICI:

- **decoració de la façana**
- **representació de l'austeritat de l'orde**
- **posada d'un membre de la família reial**

INVENTA'T TU ARA UNA ALTRA POSSIBLE EXPLICACIÓ PER A AQUESTES CADENES.

11. CAN ESPANYA – SERRA

Edifici d'estil neogòtic que s'acabà de construir l'any 1900.

El casal es distingeix per l'original ornamentació de la seva façana. Cada obertura té un relleu amb figures que representen caps de figures mitològiques, al·legories religioses i altres iconografies simbòliques, fins a un total de 28 carasses.

A la cantonada que mira la Portella sobresurt un rellotge de sol que té la característica que és portat per un àngel amb una banda on es pot llegir el següent missatge: *Ultima multis*.

12. CA LA GRAN CRISTIANA

El primer comte d'Aiamans féu edificar el seu nou casal en aquests terrenys sobre unes cases més antigues, de les quals encara es poden veure empremtes d'arcs, finestres coronelles i portals.

La segona meitat del segle XIX habità aquest casal Catalina Zaforteza i de Togores, coneguda com la Gran Cristiana. Hi va realitzar reformes d'estil neogòtic i sales isabelines.

L'edifici fou comprat per l'Ajuntament l'any 1968 i cedit posteriorment a la Direcció General de Belles Arts, i s'hi instal·là el Museu de Mallorca, per la qual cosa ha sofert una sèrie de motivacions.

La façana principal de l'edifici es divideix en tres pisos. El portal és d'arc rodó adovellat. La planta principal té balcons barrocs emmarcats i barres de ferro. Les finestres del pis superior són gòtiques i al capdamunt hi ha un gran voladís de fusta.

El centre de la façana té un escut del setè comte d'Aiamans, del segle XVIII.

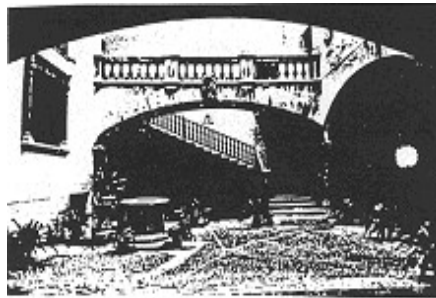
13. CAN OLESA

Palau residencial construït per la família Descós a mitjan segle XVI. Al segle XVII és adquirida per la família Olesa i Sureda, que reforma la clastra.

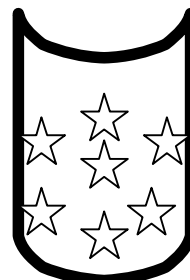
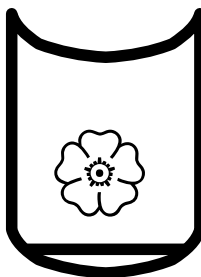
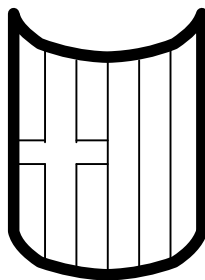
La façana presenta la típica divisió en tres plantes i decoració renaixentista plateresca. El portal principal és d'arc rodó adovellat i està asimètricament situat a la façana. Les finestres tenen columnes renaixentistes. El porxo s'articula amb arcs conopials de tradició gòtica, que es repetiran a moltes de cases de Palma.

El pati es configura partint d'una clastra barroca superposada a l'estructura gòtica (reforma de finals del segle XVII). Està tot envoltat d'arcs rebaixats recolzats en columnes pseudojòniques. Al fons hi ha una escala de tres trams, amb un escut dels Olesa que condueix a una llotja de tres arcs de mig punt amb balustrada.

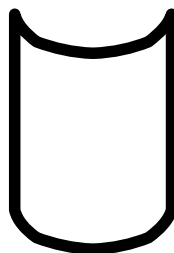
Al mig del pati trobam un coll de cisterna octogonal.

RECORDAU CAN OLESA I DIGUEU QUIN DELS SEGÜENTS ESCUTS FAMILIARS ÉS EL DELS OLESA QUE HAVIA A L'ESCUT

ARA FES UN DIBUIX DE COM T'AGRADARIA QUE FOS EL TEU ESCUT:

CAN ORDINES D'ALMADRÀ

Casal construït a principis del segle XVI amb quatre plantes, cosa que li dóna una alçada superior a la dels edificis veïnats, que són de tres.

A l'interior té enteixinat de fusta. El portal de l'esquerra és renaixentista. El portal de la dreta és gòtic, i hi destaca la decoració escultòrica d'estil renaixentista, on es representen dues figures femenines amb el dit índex sobre el llavi i un filecteri que emmarca l'escut dels Vivot-Santjoan que conté la inscripció *Tu nube atque tace. Donant arcana cylindors*, que vols dir: Casa't i calla. El silenci et proporcionarà joies.

Al fons de la clastra, davall la llotja i adossada a la paret, hi ha una làpida romana, coneguda amb el nom d'Ara Manlia. Constitueix una de les poques restes de la necròpolis romana localitzada vora les murades.

A CAN ORDINES D'ALMADRÀ, DINS EL PATI, HI HA UNA PEDRA D'UNA ALTRA ÈPOCA; DE QUINA ÈPOCA ÉS?

RELACIONA MITJANÇANT FLETXES ELS SEGÜENTS PERSONATGES I LA SEVA ÈPOCA A MALLORCA:

Quint Cecili Metel

Musulmans

Jaume III

Regne de Mallorca

Jaume I

Romans

Abu Yahia

Regne d'Aragó

15 GLOSSARI.

ARQUIVOLTA: Motllura o conjunt de motlures esculpides a les dovelles que formen un arc, seguint-ne la curvatura.

ATZUCAC: Carreró sense sortida.

BARROC: Època de la cultura europea i de les terres de colonització europea que comprèn des de la fi del segle XVI fins a la fi del segle XVIII.

CLASTRA: A Mallorca, pati empedrat central o anterior de les cases en contraposició al posterior (corral).

CONFRARIA: Associació de fidels construïda per a l'exercici d'obres de pietat i de caritat i per incrementar el culte públic al pobre patró. Els seus membres tenen uns estatuts, un títol i una forma particular d'hàbit o distintiu.

DESAMORTITZACIÓ: Acte jurídic que té per finalitat limitar les possibilitats d'adquisició i retenció de béns immobles a les persones jurídiques (eclesiàstiques o civils) en benefici de les particulars o físiques.

FILACTERI: Cinta utilitzada pels artistes medievals i renaixentistes per comunicar a l'espectador el text dit per un dels personatges representats.

GÒTIC: Art desenvolupat entre el període anomenat romànic i el Renaixement, del segle XIII al XIV, en alguns països, o del segle XIII al XV en uns altres d'Europa. Neix a França al segle XII, s'anirà difonent a la resta cap al segle XIII, adoptant interpretacions pròpies, sota un nou concepte d'espai creat per elements que tendeixen a la verticalitat i lleugeresa d'estructures.

LLINDA: Fusta o pedra travessera que clou la part superior d'una porta o una finestra i que descansa sobre els muntants.

MANIERISME: Estil artístic de l'art occidental que es delimita a Europa des del 1520 fins al 1600 aproximadament. Moment de pugna entre l'anticlassicisme i el classicisme. Ens introduirà a poc a poc formes de cada cop més sinuoses, jugant amb el moviment, ritmes, que fugen de la planimetria, per a anar cap als volums del Barroc.

NECRÒPOLI: Conjunt de sepulcres subterranis, anterior a l'era cristiana.

NEOGÒTIC: Moviment artístic de caràcter romànic que comença mitjans del segle XVIII, gairebé a l'hora que el neoclassicisme. Imita el Gòtic.

RENAIXEMENT: Nom que designa el període històric europeu tradicionalment fixat entre mitjan del segle XV i mitjan del segle XVI en el qual hom assistí a un refluoriment de la civilització, de les arts, dels estudis i també de qualsevol altra activitat humana, i que s'oposa a allò que te que veure amb l'època medieval.

ROCOCÒ: Dit de l'estil artístic de la primera meitat del segle XVIII caracteritzat pel fet de voler representar les formes de la natura i elements xinesos, entre d'altres, on les rocalles decoratives arribaran a guanyar espai sobre els elements arquitectònics estructurals.

ROSETÓ: Rosassa. Obertura ocular de les parets de les esglésies, especialment de l'edat mitjana. Vidriera o calat, característica del romànic i gòtic situat sobretot a la façana de les catedrals.

SINAGOGA: Nom donat en el món grecollatí al lloc de reunió per al culte jueu. En un principi era destinada únicament a la lectura pública i l'estudi de la Llei, no a la pregària o al culte pròpiament dit.

TIMPÀ: En l'antiguitat clàssica, frontó. A l'edat mitjana espai semicircular que constitueix la part superior d'una portada romànica o gòtica, amb decoració escultòrica, generalment.